

Koldingbogen

ÅRSTAL:	1984
FORFATTER:	Torsten Sørensen
TITEL:	Om patienter, læger og Kolding Sygehus før 1906
KORT RESUME:	Kolding Sygehus 1785 - 1906

Om patienter, læger og Kolding sygehus før 1906

Af Torsten Sørensen

I slutningen af 1700-tallet modtog amtmanden over Koldinghus amt en befaling vedrørende behandlingen af fattige personer, der led af en kønssygdom. Kancelliet skrev nemlig den 19. april 1782, at der »maa i Colding leies en Baraqve med 2 Senge til de med denne Sygdom befængte ganske fattiges Cuur, samt gjøres Accord med en fattig Enke om ugentlig Cost og Opvartning«. Men efter nogle år måtte amtmanden meddele kancelliet, at det ikke havde været muligt at finde en sådan passende barak; derimod havde amtsforvalter From og amtskirurg Sager fundet et hus, som man mente kunne bruges til sygestue. Man foreslog derfor, at dette hus blev købt på »Amtets Regning tillige med 3 Senge og øvrige fornøden Indboe, der alt vil beløbe sig til 600 Rigsdaler«. Amtmanden havde indstillet købet til godkendelse på den måde, at halvdelen af købesummen blev udbetalt, medens resten skulle lånes og »forrentes med 4 pro Cento af Deliqventkassen« for at undgå en alt for stor udgift på engang. Kancelliet havde intet imod, at man i Kolding gjorde, som amtmanden havde foreslået.

Det hus, som på den måde blev købt i 1785, lå i Helligkorsgade over for skomagermester P. Martin Møllers ejendom, det nuværende turistbureau. Ganske vist eksisterede der allerede i 1738 et sygehus i Kolding; men det blev vistnok benyttet af by-

ens millitær og lå i Klostergade, hvorfra det i 1822 flyttede til Låsbygade; det blev siden nedlagt og omdannet til friskole.

Man kender ikke noget til de patienter, der blev behandlet på sygehuset i Klostergade; derimod har vi et ganske godt kendskab til sygehuset i Helligkorsgade. Dette sygehus var bygget i ét plan med tre sygestuer, og det havde fælles gård med naboejendommene, hvis beboere anså det for en stor fornøjelse at gå ind på sygehuset for at høre patienterne fortælle historier.

Egentlig skulle sygehuset i Helligkorsgade kun tage sig af patienter med kønssygdomme, men efterhånden behandledes alle slags sygdomme, og man foretog operationer, selv om sygehuset slet ikke var indrettet dertil. Således måtte genboens egetræsbord undertiden fungere som operationsleje.

I betragtning af de primitive forhold er det forståeligt, at ikke alle patienter overlevede sygehusopholdet, og P. Martin Møller kunne huske, at han som barn under et af sine mange besøg hos lægen Thomas Koldbæk på sygehuset fik fremvist liget af en patient, der lå i en hvid dragt overstrøet med grønne blade.

Imidlertid forfaldt Helligkorsgade-sygehuset mere og mere, og i 1835 var det helt ubrugeligt. Man besluttede derfor at opføre et helt nyt sygehus umid-

delbart nord for Sct. Jørgens Hospital i Hospitalsgade. Og da det blev taget i brug den 1. april 1838 havde Kolding for første gang fået et sygehus, som var bygget til sit formål.

Af reglementet fremgår, at bestyrelsen skulle ansætte »et stille Fruentimmer, helst Enke, der ikke tillades at have Børn i Sygehuset«! Denne bestyrerinde skulle – foruden at pleje og opvarte de syge – gøre rent, lufte ud og vaske patienternes og sygehusets tøj, ligesom hun skulle »holde Gaden udenfor Sygehuset reen efter Politianordningerne«. Som løn fik hun fri bolig på sygehuset og gratis brændsel samt tre pund lys om måneden for hvert værelse, som var belagt i tidsrummet 1. september til 1. maj. Bestyrerinden fik således ingen fast løn, men det var tilladt at udbetale hende gratialer på 20 rigsdaler, hvis man i enkelte år fandt anledning dertil.

Sygehuset måtte kun modtage patienter, som det var muligt at helbrede; af den grund blev en patient med kramper afvist, fordi det efter distriktslægens opfattelse drejede sig om epilepsi, som man dengang ikke havde midler imod. I øvrigt var det kun efter særlig aftale, at en indlæggelse måtte strække sig ud over et halvt år.

Sammenlignet med det gamle sygehus i Helligkorsgade betød det nye sygehus imidlertid et stort fremskridt, og man forstår godt, at daværende distriktskirurg P.A.C. Rosendahl i sin begejstring kaldte sygehuset »et skønt og rummeligt Sygehuus, som næppe har sin Lige i nogen af Jyllands Kjøbstæder«. – Desværre var sygehuset forældet efter nogle få årtier.

Gennem hele stueetagen gik en fire fod bred korridor med vinduer i begge ender, så det var muligt at skabe gennemtræk og dermed få luftet ordentligt ud. Derimod var ventilerne i skorstenene og vægge alt for små til at sikre en effektiv udluftning af sygestu-

erne, hvor der på de fleste var alt for mange senge; sundhedsmyndighedernes krav om mindst 600 kubikfod luft pr. sygeseng kunne slet ikke overholdes.

Opvarmningen skete ved simple brændeovne, og lys fik man fra olielamper og stearinlys. I gården var der to latriner, men om natten kunne patienterne forrette deres nødtørft på et såkaldt »natskrin«! Lugten herfra har formentlig sat sit præg på sygehuset, som dog havde to badekar til varme bade og mulighed for kolde styrtebade.

I 1864–65, da de otte sønderjyske sogne fik adgang til sygehuset, blev der pludselig pladsmangel, og derfor indrettede man fire gavlværelser til patienter med kønssygdomme. Om natten blev disse patienter låst inde, fordi man ville hindre samkvem mellem mandlige og kvindelige patienter. – I betragtning af, at loftets øvrige indhold bestod af tøv og kløvet brænde, var det heldigt, at der aldrig opstod større ildebrand på sygehuset, for i så fald ville de indelåste patienter have været fortabte.

I perioden 1865–69 var der gennemsnitlig indlagt 168 patienter om året med alle mulige sygdomme. Da man ikke havde mulighed for at desinficere ordentligt, var de hygiejniske forhold meget dårlige; patienterne smittede ofte hinanden, og ikke sjældent var der brug for ligstuen i baghuset.

Den gennemsnitlige daglige belægning var 14 patienter, og i betragtning af, at sygehuset efter udvidelsen i 1864–65 havde plads til det dobbelte, var der næsten altid god plads. Ifølge sygehuslægen Chr. Petersen skyldtes den lave belægningsprocent, at den største del af befolkningen havde en udtalt skræk for at komme på sygehuset, en skræk, som forekommer fuldt forståelig.

I begyndelsen var der ikke ansat læger ved sygehuset. De læger, der først og fremmest behandlede de indlagte patienter, var distriktslægerne, men

Edvard Niels Christian Petersen (17.5.1829–11.2.1915). Læge ved Kolding sygehus fra september 1873 til juli 1900 (Københavns universitets medicinsk-historiske museum).

også de praktiserende læger kunne af og til behandle deres patienter på sygehuset. I længden viste det sig at være upraktisk og utilfredsstillende, at sygehuset ikke havde sin egen læge, og det var et stort fremskridt, da der i september 1873 blev udnævnt en egentlig sygehuslæge, Edvard Niels Christian Petersen.

Som ung havde Chr. Petersen haft stor lyst til at

læse, og i 1844 flyttede han derfor til København. I 1848 blev han student, og i sin studietid fik han mange gode venner, hvoraf adskillige senere blev landskendte, som f. eks. digteren og præsten Chr. Richardt. I 1850 dannede vennerne foreningen »Oasen«, hvis betydning for medlemmerne fremhæves i flere biografier – således også i Chr. Petersens.

Under koleraepidemien i København i 1853 gjorde Chr. Petersen tjeneste ved Frederiks Hospital, hvor han ydede en stor indsats. Efter lægeeksamen i 1855 var han ansat ved Almindeligt Hospital i København, indtil han i 1857 nedsatte sig som praktiserende læge i Kolding.

I en sang til Chr. Petersen havde Chr. Richardt skrevet, at nok var medicinen »som Levebrød lidt lovligt Suuert«, men for Chr. Petersen ville »Praxis gaa som det var smurt«. Og dette kom til at holde stik. Chr. Petersen fik ganske vist en god praksis, men det var surt tjente penge. Megen tid blev tilbragt på landevejen på vej til eller fra sygebesøg.

I 1873 vikarierede han nogle måneder som distriktslæge, indtil der samme år blev ansat en anden, og da dette skete, blev Chr. Petersen udnævnt til læge ved »Kolding Byes og Distrikts Sygehus«.

Mange år senere karakteriseredes Chr. Petersen som en beskeden mand med en stærkt udviklet kritisk sans! Han vidste, hvad han ville og deltog ikke i det offentlige liv i byen, men interesserede sig så meget desto mere for sine patienter og for sygehuset, hvilket han gjorde til alles tilfredshed.

De ældste journaler, der idag findes på Kolding sygehus, stammer fra 1873, da Chr. Petersen tiltrådte som sygehuslæge. Det fremgår af journalerne, at der i 1875 i alt var indlagt 175 patienter, hvoraf ca. 10 % døde. Den gennemsnitlige indlæggelsestid var næsten en måned; 23 % af patienterne

1874 Journal. 72

Qvindelær
17de

De byggesten

11 Septemb. Jyd. for: 14de og 15de af
byens velfærd, for det for
fuldhold af gæsterne, l. St. 4de
alt, hvor der er, over Aars, l. St. Simon, samt: for den
konvention med Kjøbenhavn, l. St. 4de
Mellem. p. 84. Jylland
i de første 3 dage først
Med alt det

12 Sept. Mærke holden Næm af det
værdifulde. i den St. Na. Mellem
3. Druisemødet. p. 84.
Med alt det

14 Mærke med. i det indv. af
med -

15. Lige Lige Lige
Med alt det

En af de ældste journaler på Kolding sygehus. Patienten er en 17-årig tjenestedreng der blev indlagt pga. tyfus.

havde fnat, 11 % havde tyfus, og 11 % var indlagt på grund af syfilis eller gonoré.

Tredive år efter at sygehuset var taget i brug, var

det helt forældet. Der var ingen mulighed for moderne behandling, og medens patienterne blev helbredt for én sygdom, var der stor risiko for, at de pådrog sig en anden, fordi de hygiejniske forhold var så elendige. I 1865 var der da også tale om at bygge et nyt sygehus! Der blev nedsat en kommission, udarbejdet tegninger og set på en passende grund, men sagen blev stillet i bero under henvisning til § 5 i fredstraktaten fra freden i Prag 1866, hvori det hed, at indbyggerne i de nordlige distrikter af Slesvig skulle tilkendegive ved en afstemning, om de ønskede at blive forenede med Danmark eller ej. Størrelsen af sygehusets fremtidige optagesområde var således usikker. Desværre blev der ikke fastsat, hvornår eller hvor afstemningen skulle finde sted. Og da det blev klart, at tidspunktet for en sådan folkeafstemning ville trække ud, blev sagen om et nyt sygehus atter taget op i 1874 - formentlig også efter pres fra den da nyudnævnte sygehuslæge, Chr. Petersen.

I 1874 blev der ført forhandlinger mellem Vejle amt, Ribe amt og Kolding kommune om enten en betydelig udvidelse af det gamle sygehus i Kolding eller opførelse af et nyt. Der blev nedsat et udvalg, hvis medlemmer på et møde den 21. marts 1876 blev enige om, at »hvis pekuniære Hensyn ikke maatte tale aldeles afgørende for det modsatte, maatte man foretrække Opførelsen af et helt nyt Sygehus fremfor Paabygning og Tilbygning til det gamle«. Den 17. august samme år havde man fundet frem til fire mulige byggepladser, hvoraf udvalget foretrak »Prokurator Zahns Toft ved Katrinegade, og da denne var villig til at sælge et Areal af 2 Tdr. Land for en Pris af 25 Ø. pr. Kvadratalen, overdroges det Byraadsmedlemmerne Grau og Grooss at forhandle det nærmere«.

Samtidig besluttedes det at udskrive en konkur-

rence til »et efter Nutidens Fordringer indrettet Sygehus med 50 Senge«.

Den 23. januar 1877 var der indkommet syv tegninger. Første præmien på 400 kr. blev tilkendt arkitekt A. R. Gjellerup, København. Konsul Grau, kammerråd Adolph og sygehuslæge Chr. Petersen blev pålagt at forhandle med arkitekt Gjellerup om »Modifikation i hans Tegning, saaledes at denne mere lempedes efter de lokale og pekuniære Forhold«, og den 28. april 1877 forelå et revideret udkast fra arkitekten, hvorefter byggeudgifterne var reduceret fra 160.800 kr. til 113.224 kr. Man indstillede derpå til de respektive amts- og byråd, at »der for Ribe Amt, Vejle Amt og Kolding Kjøbstads Regning opføres et nyt Sygehus i Kolding paa Prokurator Zahns Toft efter Arkitekt Gjellerups Tegning, at Omkostningerne ved Sygehusets Opførelse og første Forsyning med Inventarium afholdes af Ribe Amt med 27 pCt., af Vejle Amt med 48 pCt. og af Kolding By med 25 pCt., samt at Udgiften ved Driften og Vedligeholdelsen afholdes af Amterne og Kolding Kjøbstad i Forhold til Antallet af Sygedage fra de forskellige Distrikter«.

Vejle amt og Kolding byråd vedtog forslaget, men til den pris ville Ribe amt ikke være med. Man henviste til den dårlige økonomi og de betydelige byggearbejder, som Ribe amtskommune havde. Endvidere ville man gerne have tid til at overveje, om det ikke var bedre at opføre et helt nyt sygehus midt i Ribe amt. Af disse grunde ønskede man en endelig beslutning om sagen udsat et års tid.

I de følgende måneder vandrede sagen frem og tilbage mellem de implicerede parter, og på sit møde den 7. marts 1878 besluttede Ribe amt, at det kun ville fortsætte forhandlingerne om et nyt sygehus, hvis byggeudgiften kunne reduceres til omkring 100.000 kr. Vejle amtsråd tog dette til efterretning

og indkaldte til et nyt fællesmøde i Kolding. Endelig den 19. juni 1878 kunne Kolding Folkeblad meddele: »Den i en Tid paa Dagsordenen staaende Sag om Opførelse af et for Kolding By samt Vejle og Ribe Amter fælles Sygehus i Kolding, der i en Tid blev opholdt, da Ribe Amtsraad veg tilbage henvissende til Udgifterne, fandt endelig sin Afgørelse ved et efter Kolding Byraads Initiativ i Gaar her i Byen afholdt Møde af Kolding Byraad samt Vejle og Ribe Amtsraad i Forbindelse med Sygehuslægen og Distriktslægen. Efter meget langvarige Forhandlinger lykkedes det til Slut at opnaa Overenskomst med Ribe Amtsraad, saaledes at der nu i Fællesskab vil blive opført et Sygehus ved Kolding paa mindst 45 Senge for en Bekostning af 110.000 Kr. foruden hvad der indkommer ved Salget af det gamle Sygehus«.

Ministeriets godkendelse kom i foråret 1879, og herefter gik det stærkt! De forskellige arbejder blev udbudt i entreprise, og den 29. juli 1879, nedlagdes grundstenen i overværelse af byggeudvalget, borgmester Schjørring, herredsfoged Saxild, arkitekt Gjellerup samt byens læger og apoteker. Borgmesteren indmurede en blikkapsel, der indeholdt et eksemplar af landets forskellige mønter og et pergament med følgende indskrift:

»Tirsdagen den 29. juli 1879, i Kong Christian den niendes syttende Regeringsaar, blev dette Dokument indlagt i Grundstenen til nærværende Sygehus. – Sygehuset opføres paa fælles Bekostning af Vejle og Ribe Amtskommuner samt Kolding Kjøbstadskommune i Henhold til den ved et Fællesmøde af de respektive Kommuners Raad den 18. juni 1878 tagne Beslutning og i Overensstemmelse med Planer og Tegninger affattede af Arkitekt Albert Rudolf Gjellerup af Kjøbenhavn, der som Bygme-

Udbydelse i Entreprise af Materialleverance til et nyt Sygehus i Kolding.

Leverancen omfatter:

- ca. 12,000 løbende Alen Lømmer af forskellige Dimensioner,
 - „ 64,000 løbende Alen Brædder af forskellige Dimensioner,
 - „ 161 løbende Alen Planter af forskellige Dimensioner og
 - „ 9,450 løbende Alen Lægter,
- og den skal præsteres paa Sygehusets Byggeplads til Dels i den allernærmeste Tid.

Konditioner og specificerede Tilbudslister ere til Eftersyn hos Byggeudvalgets Formand, Prokurator Zahn i Kolding, samt i Kjøbenhavn hos Arkitekt Gjellerup, Kort Abellers Gade 5, hver Dag fra Kl. 11 til 2.

Tilbudene indsendes forseglede til Formanden i Byggeudvalget med fornøden Paastrift inden Søndag Aften den 8. Juni og de aabnes i Byggeudvalgets Møde paa Kolding Raadhus Dagen efter, Formiddag Kl. 10, i Dørværelse af de bydende, som maatte ønske at være til Stede.

I Udvalget for Opsørelsen af et for Vejle og Ribe Amter samt Kolding Kjøbstad sættes Sygehus.

Kolding, den 30. Maj 1879.

Materialleverance.

ster leder Arbejdet«. – Herefter fulgte navnene på borgmestrene og byggeudvalgets medlemmer.

Den 27. august 1880 afleverede arkitekten sygehuset til byggeudvalget, og endelig den 6. november 1880 blev sygehuset indviet. Begivenheden fejredes ved en middag på rådhuset, hvor det blev meddelt, at »Prokurator Zahns Fortjenester af Sygehusets Opsørelse i en saa høj Grad var bleven paa-skjønnet paa Allerhøjeste Steder, at han i Dagens

Udbydelse i Entreprise af Haandværkerarbejdet ved Opsørelsen af et nyt Sygehus i Kolding.

Tilbud paa Døvertagelsen af de forskellige til Byggeforetagendet henhørende Arbejder saasom: Murer-, Lømmer-, Skiferdækker-, Zink-, Smebe-, Jærnstøber-, Smeder-, Maler-, Glarmester- og Trappestensarbejdet med Tillæg af Materialier, med Undtagelse af de under Murer og Lømmer henhørende, indsendes forseglede til Byggeudvalgets Formand, Prokurator Zahn i Kolding, inden Søndag Aften den 8. Juni og de aabnes i Udvalgets Møde paa Kolding Raadhus Dagen efter, Form. Kl. 10, i Dørværelse af de bydende, som maatte ønske at være til Stede.

Konditioner, Tegninger, Beskrivelser og Tilbudslister, indeholdende fornøden Specification, ere til Eftersyn hos Formanden i Byggeudvalget, samt i Kjøbenhavn hos Arkitekt Gjellerup, Kort Abellers Gade 5, fra Kl. 11 til 2.

I Udvalget for Opsørelsen af et for Vejle og Ribe Amter samt Kolding Kjøbstad sættes Sygehus.

Kolding, den 30. Maj 1879.

Håndværkerarbejde.

Annonce i Kolding Folkeblad 31.5.1879.

Anledning var udnævnt til Ridder af Dannebrog«.

Efter femten års diskussion og tovtækkeri havde Kolding endelig fået et nyt sygehus; efter manges mening var det større end nødvendigt, men det viste sig snart ikke at være tilfældet.

Medens befolkningen tidligere havde næret en sand rædsel for at blive indlagt, begyndte man nu at føle sig bedre tilpas under indlæggelsen. De små mørke stuer i sygehuset i Hospitalsgade var afløst

af store lyse rum i det nye sygehus, og hertil kom, at der nu var mulighed for at isolere patienter med smitsomme sygdomme. Endvidere tog kirurgien netop i disse år et stort opsving, og det betød, at mange patienter blev indlagt til operativ behandling for lidelser, som før blev anset for uhelbredelige. Og da befolkningmængden samtidig steg, kom der hurtigt et stærkt pres på sygehuset.

Allerede i 1885 var der indlagt næsten dobbelt så mange patienter som i 1875; heraf var adskillige ganske små børn. Endvidere var der færre, der døde under indlæggelsen, selv om der blev udført langt flere og større operationer end tidligere; de fleste indgreb bestod dog i at skære for bylder. Antallet af patienter med tyfus var halveret i forhold til før; det samme gjaldt syfilis og gonoré. Derimod var der en

Kolding sygehus set fra Katrinegade i 1880. Hovedbygningen ses lige for. Huset til venstre var kapel, medens bygningerne til højre, vinkelret på hovedbygningen, bl. a. blev anvendt til patienter med smitsomme sygdomme. Disse bygninger var forbundet med hovedbygningen ved hjælp af en lukket gang (Klinisk Foto, Kolding sygehus).

stigning i antallet af patienter med fnat, som i 1885 udgjorde 24 % og i 1895 36 % af indlæggelserne, men heldigvis faldt antallet af fnattilfælde i de følgende år.

I 1884 fremgår det for første gang af journalerne, at patienterne blev bedøvet i tilslutning til operationerne. Og da man havde fået indført narkosen på Kolding sygehus, blev det naturligvis lettere at foretage større operationer. Samtidig kom der et fald i indlæggelsestiden, men patienter med knoglebetændelse, som der var en del af, var ofte indlagt i meget lang tid. Den triste rekord indehaves formentlig af en 15-årig tjenestepige med svamp i den ene albue, som måtte amputeres. Hun var indlagt fra 22. juni 1885 til 13. maj 1887, dvs. i næsten to år!

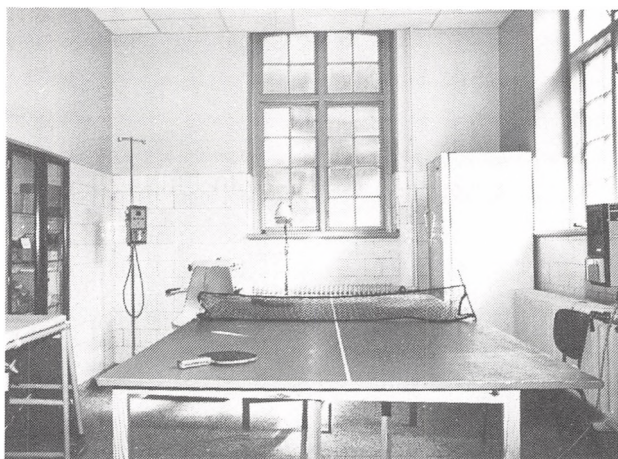
En måneds tid efter at sygehuset var blevet indviet i november 1880, besluttede sygehusbestyrelsen at give publikum adgang til sygehusets badeværelser således, at det blev muligt at få et koldt styrte-

bad hver dag og et varmt bad tirsdag og fredag, men denne ordning blev ophævet den 1. april 1885, fordi ingen længere benyttede sig af tilbudet om badning.

I foråret 1885 fik sygehuset telefon, og samtidig vedtog bestyrelsen at anbefale, at der blev opkøbt tilstrækkeligt med jord omkring sygehuset til at sikre dets udvidelse. Det stigende antal patienter, der blev indlagt, gjorde det nemlig klart, at en udvidelse af sygehuset var nødvendig – også fordi det stigende antal patienter med kirurgiske lidelser bevirkede, at det undertiden voldte store vanskeligheder at isolere patienter med smitsomme sygdomme. Kravet om en særlig bygning til disse patienter var derfor blevet større og større. Og i 1894–95 opførtes et særligt epidemihus, som blev omgivet af et ståltrådshegn for at isolere patienterne mest muligt. I bygningen var der plads til 40 senge, og desuden var der en operationsstue, så patienter, der skulle opereres, og som havde en smitsom sygdom, ikke behøvede at komme i berøring med sygehusets øvrige patienter.

Året efter at epidemibygningen var taget i brug, besluttede sygehusbestyrelsen at svare »foreløbig ikke« på en forespørgsel om, hvorvidt man ønskede elektrisk belysning indlagt. Først syv år senere, i 1904, bevilgedes 3.200 kr. til installering af elektricitet på sygehuset.

På det tidspunkt havde sygehuslæge Chr. Petersen været pensionist i flere år. I begyndelsen af år 1900 indgav han sin afskedsbegæring, og da han trak sig tilbage i juli måned samme år, var det forbi med en epoke i sygehusets historie, for ganske vist må man beundre Chr. Petersens evne til at følge med tiden og for hans store indsats med at få det nye sygehus til at fungere, men på den anden side havde Chr. Petersen kun få års hospitalstjeneste

Den første operationsstue på Kolding sygehus. Stuen er ca. $3\frac{1}{2} \times 5\frac{1}{2}$ meter og anvendes nu som kombineret depot- og bordtennisrum for børneafdelingen (Klinisk Foto, Kolding sygehus).

Jacobi Frederik Wildfang Boysen (15.1.1870–28.1.1948). Læge ved Kolding sygehus fra juli 1900 til april 1933 (Københavns universitets medicinsk-historiske museum).

bag sig, da han kom til Kolding, hvor han var praktiserende læge i 16 år, inden han blev sygehuslæge. Han var således slet ikke uddannet til at virke som kirurg. Men det var til gengæld hans efterfølger, Jacobi Frederik Wildfang Boysen.

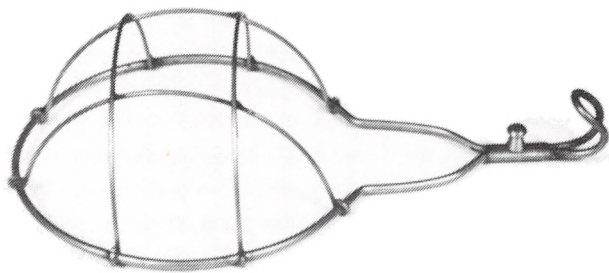
Efter lægeeksamen i 1894 praktiserede Boysen et års tid i USA, og efter forskellige ansættelser i Danmark, blev han ansat ved Københavns kommune-

hospital i november 1897. I 1899 blev han reserve-læge ved Randers centralsygehus, hvor han var ansat ind til år 1900, da han fik stillingen som overlæge ved Kolding sygehus.

Ganske vist var Boysen både medicinsk og kirurgisk overlæge, men han var først og fremmest kirurg. Og det var som sådan, at han blev kendt både i kraft af sin evne til at operere og som følge af de videnskabelige arbejder, han offentliggjorde. Det fortælles, at da en patient fra Kolding søgte den berømte københavnske professor Thorkild Rosing, spurgte denne forbavset: »De kommer fra Kolding, men dér har De jo dr. Boysen, hvad vil De så her?« Og i Dansk kirurgisk Selskabs jubilæumsskrift fra 1958 fremhæves Boysen som en fremsynet kirurg, hvis videnskabelige arbejder om fjernelse af livmoderen vakte berettiget opsigt.

I øvrigt var Boysen mere udadventt end Chr. Petersen, og han var bl. a. medlem af Kolding byråd i perioden 1903–1909. Men det var nu hverken som politiker eller kirurg, at han blev kastet ud i de første store problemer; det var som medicinsk overlæge. I april 1900 var der nemlig udbrudt en voldsom epidemi af skarlagensfeber i Kolding og omegn. Denne sygdom var dengang særdeles farlig og smitsom, og mange døde af de komplikationer, som sygdommen medførte.

I løbet af få måneder i foråret 1900 blev der indlagt flere patienter med skarlagensfeber, end der kunne være i epidemibygningen, og da patienterne trods alt skulle være et sted, så man ingen anden mulighed end at udvide epidemiafdelingen ved hjælp af de såkaldte Døckerske filttelte, som var opfundet af den danske officer Johan G.C. Døcker (1828–1904). Disse telte var indrettet og forsynet med inventar, så de kunne fungere som nødhospitaler, hvor der var plads til tyve patienter. Et sådant

»Esmarch's maske«, som blev anvendt, når en patient skulle bedøves. Stativet blev lagt over patientens næse og mund; oven på stativet blev placeret et stykke stof, hvorpå der blev dryppet æter eller kloroform (Klinisk Foto, Kolding sygehus).

telt blev opstillet ved sygehuset i slutningen af august 1900, og den specielle skarlagensfeberafdeling, som man havde måttet oprette, fungerede nu således, at patienterne først blev indlagt i selve epidemihuset; efter nogle uger, når de var ovre det værste, blev de overflyttet til teltet, hvorfra patienterne sædvanligvis blev udskrevet i løbet af en måned.

På denne måde fungerede systemet et års tid, hvor epidemien fortsatte nogenlunde uændret. Men i efteråret 1901 kom der pludselig et opsving, og antallet af indlagte patienter med skarlagensfeber steg så voldsomt, at det var nødvendigt at leje endnu et telt. Alene i perioden 6.-13. november 1901 kom 32 patienter på sygehuset med sygdommen, og da epidemien var på sit højeste i december 1901, var næsten 80 patienter indlagt. Endelig efter to års forløb ebbede det hele ud lige så hurtigt, som det var begyndt, og den 15. maj 1902 var der kun indlagt en eneste patient.

I tidsrummet 1. april 1900 til 1. juni 1902 modtog sygehuset i alt 585 patienter med skarlagensfeber; af disse patienter var langt de fleste børn og unge under fjorten år. Epidemien krævede tre døds ofre. At antallet af døde ikke blev større, må skyldes den gode behandling og pleje, som patienterne fik på trods af de primitive forhold, de befandt sig under.

Principielt var det sygehuslægen, der alene klarede behandlingen af patienterne, og behøvede han hjælp, fik han det af byens praktiserende læger. Men i begyndelsen af år 1900 opslog man en stilling som reservelæge ved sygehuset, og da stillingen blev besat, fik sygehuslægen en hårdt tiltrængt hjælp og mulighed for at udvide antallet af operationer.

Det viste sig hurtigt efter Boysens ansættelse, at den gamle operationsstue var for lille, og i 1902 forsøgte man at få den bygget om; dette forsøg mislykkedes imidlertid, og i 1905 foreslog overlæge Boysen derfor, at sygehuset blev udvidet med en tilbygning, hvori der bl. a. skulle være en helt ny og større operationsstue. Endvidere foreslog han, at der blev bygget en tuberkuloseafdeling. Begge dele blev vedtaget, og samme år tog man det første røntgenapparat i brug.

Kolding sygehus var på vej ind i en ny tid.

Kolding sygehus set fra Sct. Jørgensgade i august 1984 (Klinisk Foto, Kolding sygehus).

Kilder:

1. Petersen, C.P.N. Den Danske Medicinal-Lovgivning. København 1833.
2. Brandorff, E. Kolding sygehus indtil 1909. Årsberetning for By- og Amtssygehuset i Kolding 1909, p. 22-32.
3. Fyhn, J.J. Beretning om Kjøbstaden Kolding. Kjøbenhavn 1848.
4. Reglement for Kolding sygehus 1837. I: Ahlgreen-Ussing, T. Kongelige Reskripter og Resolutioner, Reglementer, Instrukser og Fundatser samt Kollegialbreve for Aaret 1837. København 1848, p. 325-332.
5. Den danske lægestand. 4. udg. 1872; 5. udg. 1885; 9. udg. 1915; 12. udg. 1949.
6. Schørring, C.B. Læge Christian Petersen. Den første Sygehushæge i Kolding. Vejle amts årbøger 1922, p. 206-220.
7. Patientjournaler 1873-1906. Kolding sygehus.
8. Kolding Folkeblad. 1877: 19/5, 8/6, 2/8, 28/8, 8/9, 22/10, 16/11; 1878: 22/3, 3/4, 5/4, 18/5, 23/5, 19/6; 1879: 30/7; 1880: 27/8, 8/11; 1908: 10/7; 1914: 23/1; 1915: 11/2; 1925: 29/6; 1930: 4/1; 1948: 28/1.
9. Sygehusbestyrelsens forhandlingsprotokol 1880-1939. Kolding sygehus.
10. Kopibog 1850-1852. Kolding lægedistrikt. Landsarkivet for Nørrejylland.
11. Dansk kirurgisk Selskab 1908-1958. København 1958.
12. Boysen, J. Meddelelse fra Kolding Sygehus om 30 Uterusexstirpationer. Hospitalstidende 4. række, 15. bind, 1907, p. 49-56.
13. Kolding Avis. 1929: 16/5.
14. Døcker, Johan Gerhard Clemens. Dansk biografisk leksikon. Bind 6. København 1935, p. 170.
15. Hospitaler og sygehuse i Kolding. Udgivet af Vejle amtsråds sygehusudvalg i anledning af hundredeårsdagen for indvielsen af sygehuset i Sct. Jørgensgade i 1880. Kolding 1980.